

Russinmask eller panik? Hanteringsstrategier i covid-19:s desinformationslandskap

Under tiden som covid-19 har spridits över världen och utvecklats till en pandemi har fler och fler människor satts i karantän, antingen på eget bevåg eller av sitt lands regering. Covid-19 skapar svallvågor som ännu inte helt kan överblickas, både ekonomiska och psykologiska. Projektet "Russinmask eller panik?" undersöker hur människor hanterar stress under covid-19-pandemin och vilken roll som desinformation spelar i detta.

En av de markanta effekterna av social isolering under coronapandemins initiala fas var en ökad internetanvändning. För att hantera den stress som pandemin i sig, och den isoleringen som följde, vände sig många till sociala nätverk. Antalet memes och roliga videor där användare dansar, sjunger, tar bilder på en katt, eller gör andra saker, exploderade under perioden mars-maj 2020. Krisen ledde emellertid också till ett febrilt diskuterande om och kring covid-19, och både medier och vakthundar på internet varnade för att mängden desinformation är omfattande.

Individens motståndskraft mot falsk information, som bland annat kommer från rationellt tänkande, sociala kontakter medievana, kan under rådande omständigheter bli försvagade. Det svenska, jämförelsevis liberala förhållningssättet till smittobegränsning kan också vara en stressfaktor för vissa målgrupper som spår på tendensen att söka sig till alternativa informationskällor. Osäkerheten kring Sveriges fortsatta vägval är också en potentiell grogrund för ökade spekulationer och relativisering av vetenskapliga rön. Internetanvändningen är således både terapeutisk och riskfylld.

Syftet med projektet är att kartlägga omfattningen av covid-19-relaterade inlägg på vissa sociala medieplattformar, framförallt Instagram och Tiktok. "Russinmask eller panik?" studerar i vilken mån information på nätverken kan anses vara vilseledande eller innehålla inslag av desinformation.

Kontakta oss:
Tel: 0771-240 240
registrator@msb.se
www.msb.se

Russinmask eller panik? Hanteringsstrategier i covid-19:s desinformationslandskap

Projektledare: Dr. Ola Svenonius
FOI Totalförsvarets
Forskningsinstitut

Telefonnummer: 08-55 50 38 50
ola.svenonius@foi.se
www.foi.se

Svårbegripliga ord

Hanteringsstrategi - människors kognitiva och beteendemässiga ansträngningar för att bemästra, tolerera eller att minimera effekten av psykologisk stress.

Källa: Sameer, A.S., m.fl. 2020. "Assessment of Mental Health and Various Coping Strategies among general population living Under Imposed COVID-Lockdown Across world: A Cross-Sectional Study", sid 3. *Ethics, Medicine, and Public Health* 15: 100571. DOI: 10.1016/j.jemep.2020.100571.

Desinformation - felaktig eller manipulerad information som sprids avsiktligt i syfte att vilseleda. Felaktig information kan uppstå i form av manipulerad text, bild, video eller ljud. Dessa element kan användas för att stötta felaktiga narrativ, skapa förvirring eller för att misskreditera trovärdig information, individer eller organisationer.

Källa: MSB, 2018. "Att möta informationspåverkan - Handbok för kommunikatörer", sid. 25. Publikationsnr: MSB1260.

Hur individer hanterat den rådande situationen, vilka hanteringsstrategier som utvecklats, samt vilka typer av desinformation som är mest framgångsrika är viktiga frågor för att utforma samhällets svar på coronakrisen och dess omedelbara såväl som långsiktiga effekter.

Datainsamling skedde efter prövning av Etikprövnings-myndigheten av poster med nyckelorden (hashtag) ”coronasverige”, ”coronastockholm” och ”covidsverige” på Instagram och Tiktok under perioden mars 2020 och oktober-december 2020. Detta resulterade i två dataset med 599 poster (Instagram) respektive 134 poster (Tiktok). Dessa kodades och analyserades utifrån en ansats inom psykologi som kallas för ”coping theory”. Coping-teori fokuserar på hur människor hanterat stress. Antagandet är att olika människor har olika sätt att göra detta och att en del av dessa går att observera i hur människor kommunicerar på sociala medier. Kommunikationen kan även i sig vara ett sätt att hantera stress.

Tidigare forskning har visat att även om sociala medier kan vara ett bra sätt att få utlopp för känslor och oro så kan det lätt bli ytterligare en stressfaktor. Detta särskilt för personer som ägnat mycket tid åt att försöka hitta mer information eller personer som exponerar sig i stor omfattning för ”negativ” information som riskerar att förstärka deras oro. Även hanteringsstrategier där människor undviker att sysselsätta sig med smärtsamma frågor och istället skojar bort problemen har tidigare visat sig vara associerat med psykisk ohälsa. Det har också visats att covid-19-pandemin har inneburit mer oro och ångest i den svenska befolkningen.

I dataunderlaget framgår att svenska användare tar till en rad sätt att hantera stress, varav vissa ter sig mer eller mindre konstruktiva. De huvudsakliga strategier som identifierades var:

- att fokusera på det kontrollerbara.
- att skaffa och förmedla kunskap om covid-19 och de olika sätt som samhället kan svara på.
- att betona det positiva i tillvaron.
- att skämta om det hemska (dock ej de avlidna, sådan humor förekommer inte).
- att försöka solidarisera sig med resten av världen (pseudo-karantän i Sverige).
- att skoja med den svenska strategin, även i relation till andra länder.
- att försöka tjäna pengar på pandemin.

Det är inte möjligt att utläsa om användarna bakom de inlägg som analyserats är drabbade av psykisk ohälsa eller inte, men det är tydligt att det finns spår av sådana förhållningssätt som tidigare forskning har associerat med psykisk ohälsa. Däremot fanns i det underlaget som analyserats i projektet mycket få spår av vilseledande information. Endast en liten andel av inläggen kunde betecknas som felaktiga eller vilseledande. Dessa var av olika karaktär – från humor till konspirationsteorier. I allmänhet var det emellertid lätt att identifiera dessa, vilket även skedde i kommentarsfälten i de flesta fall.

Implikationerna av projektet är att de plattformar som studeras här – Instagram och Tiktok – i hög grad påverkar innehållet. Båda plattformarna fokuserar på bilder eller korta videoklipp med en påtaglig lutning mot humor, dans och andra upptåg. Visst förekommer vilseledande information även här, men utifrån dessa data kan vi anta att andra sociala medieplattformar, som Twitter och Facebook, lämpar sig bättre för att sprida vilseledande information och därför också används till detta i högre grad. Framtida forskning kan utföra en bredare inhämtning och undersöka denna hypotes.

Projektet utfördes av FOI Totalförsvarets forskningsinstitut och pågick till maj 2021.